

Aftenposten
BAKGRUNN • KOMMENTAR

115725

MØNSTRING: Troppsfører Thomas Juell Beck mønstrer 1. tropp av Milorg 13133 ved Slottet. KJELL BJERKNÆS' ALBUM

Tyske soldater står måpende. Aldri før har de sett bevæpnede Milorg-karer i Oslos gater. Iført eplenikkers og skuddklare våpen over skulderen sykler 28 mann mot Slottet i Oslo 8. mai 1945.

KRONPRINS: Kronprins Olav takker Bech for god slottsvakt.

FOTO: AFTENPOSTENS ARKIV

INSPEKSJON: Troppsfører Bech følger kong Håkon og kronprins Olav under inspeksjon av vaktmannskapene før de takker av i juli 1945.

FOTO: AFTENPOSTENS ARKIV

I BEREDSKAP: Ove Wettergreen med brenn foran hovedinngangen en av de første frigjøringsdagene. KJELL BJERKNÆS' ALBUM

DISSE INNTOK SLOTTET

- Thomas Juell Beck troppsfører
- Egil Woxvold, nestkommanderende
- Johs. Aasgaard, lagfører 1. lag
- Hallstein Hagen, 1. lag
- Oddbjørn Hagen, 1. lag
- Johan Jensrud, 1. lag
- Wilhelm Wilhelmssen, 1. lag
- Leif Bruun, lagfører 2. lag
- Even Berntsen, 2. lag
- Odd Bruun, 2. lag
- Tore Hellum, 2. lag
- Bjørn Johansen, 2. lag
- Thor Johansen, 2. lag
- Arne Kristiansen, 2. lag
- Leif Nielsen, 2. lag
- Ragnar Holth, lagfører 4. lag
- Jens Jacob Bull, 4. lag
- Otto Chr. Falch, 4. lag
- Kristian Bull, 4. lag
- Kaare Hansen, 4. lag
- Oscar Holth, 4. lag
- Lars Nielsen, 4. lag
- Rolf Schjelle, 4. lag
- Ove Wettergreen, 4. lag
- Kjell Bjerknes, samband
- Kjell Hallre, samband
- Arne Jacobsen, samband
- Per Staath, samband

Gutta på sykkel som erobret slottet

GATO GUHNFELDT

To telefonmeldinger rett etter hverandre, klokken 02.05 og 02.08 natten til 8. mai, starter det hele. Meldingene er fra Erik Gjerulff (dekknavn «Roald») i staba til Milorg-avsnitt 13100/Søndre Aker. Over telefonen rapporterer han til områdesjef Terje R. Diesen (dekknavn «Holt») at Quislings Førergarde er i ferd med å forlate Slottet. Slottet må besettes innen en time, sier Gjerulff. Og - Milorg-karene må sykle dit bevæpnet og med armbind!

«Man vet ikke om det er låst på slottet. Hvis det er låst, skal dere ikke bry-

garde hadde trukket seg ut av slottet og at vi som aller første tropp skulle rykke inn for å beskytte det, forteller Bjerknes - Det ble en del forbausede ansikter. Slottet lå dessuten utenfor vårt område og vi hadde ingen forhåndsplaner for en slik aksjon.

- Noen av oss kjente hverandre, der vi sto utendørs iført våre eplenikkers, gensere og anorakk. I nattemørket fikk vi nå utdelt armbind, 20 patroner i en tøypose og våpen. Jeg fikk en engelsk Lee Enfield-rifle, som jeg i ladd tilstand slang over skulderen.

Bange anelser

Beck skal i utgangspunktet lede 26 mann fra 1. 2. og 4. lag samt sambands-

mellomrom skriver ut de siste meldinger fra Norsk Telegrambyrå. Det flyter med papir fra maskinen ut over hele rommet.

Ragnar Hallre fra sambandslaget som slutter seg til vaktholdet ut på morgenen, er blant dem som ser seg om i Slottet der mange rom står nakne og ubenyttet.

- Slottets store festsal ble delvis brukt som lager av møbler, muligens tatt fra rommene i Østfløyen, som Quisling og hans stab hadde tatt i bruk til kontorer. Kontorene var forøvrig nøkternt innredet. I et stålskap leste jeg korrespondanse mellom Quisling og hans ministre og andre nazister i toppstillinger. Det slo meg at brevene bar sterkt preg av krangel og intrigespill.

Tårer og solvbrett

I morgentimene stimler tusenvis av folk sammen foran Slottet.

- Dem måtte vi holde unna, forteller Bjerknes. - Folk var likevel utrolig glade og selv gikk vi nærmest og koste oss. Ut over dagen fikk vi både blomster i luer og lommer, sjokolade og ble fotografert. Sjøkoladen hjalp. Vi hadde jo ikke mat med oss.

Men krigen er visst ikke helt over.

te dere inn, men prøve å ta tak i vaktmester Iversen i søndre fløy. Hvis det ikke lykkes å få tak i ham, så kan det ikke bryte dere inn, men etter beste skjønn besette Slottet», lyder Gjerulffs melding.

Det er første gang Milorg-distriktet mottar ordre om åpent å bære våpen og iføre seg ferdigsyddede hvite armbind med norsk flagg.

Stå åpent frem?

De har herdet seg gjennom orienteringsløp, fått våpenopplæring i det skjulte, ligget i dekning og ventet. 8. mai 1945 er det bekkelag- og nordstrandguttenes tur til å skrive seg inn i norgeshistorien. Men hvordan 28 mann på sykkel, med våpen og armbind, skal vekke «minst mulig oppsikt», får man ikke noe klart svar på. Og ikke spurte de heller.

«Selv om selvtilliten var stor, sto redselen for hva tyskerne og nazistene ville gjøre for oss som et spørsmål», skriver områdesjef Diesen senere i en beretning om Milorg Område 13130.

Diesen sender ordren med ordonans til gruppesjef for Bekkelaget/Nordstrand, Øyvind Henriksen (dekknavn «Simen») bosatt i Raschs vei på Bekkelagshøgda. Klokken 02.25 gir han igjen troppsfører Thomas Juell Beck ordre om å besette slottet. Beck er i dag gått bort, men hans neste kommanderende, Egil Woxvold, forteller:

– Øyvind Henriksen var mannen som i 1943 tømte oss sammen til en tropp. Hans bolig i Raschs vei var nå fremmøtested. Under en ovn i stuen var det en lem ned til kjelleren. Her hadde han gjemt nok våpen, både stenguns og rifler, til å bevæpne alle mann. «Simen» hadde til og med et Brengun maskingevær. Kvelden før, klokken 23.30, er det gått ut ordre om «stille mobilisering». Medlemmene i seks lag som utgjør Milorg-tropp 13133 har fått beskjed om å ta seg til sine samlesteder i distriktet. En gang etter klokken to kommer ordren om at alle lag snarest må møte med sykkel ved våpendepotet i Raschs vei. Det er første gang under krigen hele troppen samles.

Stjal sykler

En av dem er 21 år gamle Kjell Bjerknæs. Han forteller:

– Jeg bodde som arbeidsløs ungdom hjemme hos mor og far i Bernr Knudsens vei 11 på Bekkelagshøgda. Den natten gikk jeg ikke og la meg. Jeg visste riktignok ikke at krigen var slutt, men alle var jo klar over at det gikk mot slutten. En gang etter klokken to om natten syklet jeg bort til et hus i Raschs vei. Her skulle vi samles for nattens oppdrag.

Bjerknæs har sin egen sykkel. Men flere av de andre guttene må først ut i nabolaget og «kvarte» seg en før de kan stille. Likevel er hele troppen på 53 mann fremme på møtestedet i løpet av utrolig kort tid.

– Her fikk vi vite at Hirdens Fører-

laget, men assisterende troppsjef Egu Woxvold, som egentlig skal bli igjen, vil oppdragshistorie, 2014

Beck selv har sine bange anelser om oppdraget. Så vidt han vet har ingen Milorg-mann frem til dette tidspunkt vist seg åpent frem i Oslo. Like etter klokken fire legger 28 menn på sykkel i vei gjennom den gryende malmorgen: først bortover Ekebergveien og ned mot sentrum.

– Det var ganske spennende, innrømmer Woxvold. – Vi visste jo ikke hvordan tyskerne ville reagere. De første tyskerne vi passerte var to vakter foran jernbaneverkstedet på Kverner. De bare så overrasket på oss uten å gjøre noe. Så fortsatte vi langs Bispegaten til Østbanestasjonen og deretter videre på siste etappe oppover Karl Johans gate.

«Vi syklet med åpne våpen rett foran nesen på tyske vakter som bare sto og måpte, forbi forbløffede nattevandrere opp Karl Johan i frisk fart...», skriver Beck.

Snikskyttere?

Blant de 28 er menig Ove Wettergren. Han forteller:

– Vi var engstelige for snikskyttere da vi svingte inn Karl Johans gate. Derfor dannet vi to rekker som syklet på hver side av gaten, i fall den ene siden ble beskutt.

– Et stykke opp i Karl Johans gate ble vi brått stoppet av noen norske politifolk med egen buss, forteller Hallstein Hagen, i 1945 29 år gammel menig. – De fortalte om skyting i hovedkvarteret til Gestapo på Victoria Terrasse og spurte om vi kunne sykle direkte dit og ordne opp. Men Beck sa blankt nei. Hans oppdrag var slottet.

Like etter passerer Stortinget. På andre siden av gaten ligger den tyske bokhandelen (hvor dagens nybygg av Grand Hotel ligger).

– Butikkens vinduer var knust, forteller Bjerknæs. – Bøker og inventar lå strødd utover fortauet og i gaten. Flere forbigående, tyskere inkludert, hadde stanset opp utenfor lokalet. De glodde seg nesten ihjel på oss da vi passerte.

Midt i slottsbakken, på nedsiden av slottstrappen, beordrer Beck holdt. Kanskje befinner det seg snikskyttere i parken eller på Nisseberget. Troppen blir delt. Karene vet det ikke, men på Abelhaugen sitter Erik Gjerulff og blåvåner det hele. Annen hver mann sykler nå henholdsvis til høyre og til venstre for trappen opp på slottsplassen som er fullstendig tom. Klokken er 05.45.

Ingen motstand

Vel fremme konstaterer troppsledelsen at Slottet er stengt. Beck får imidlertid tak i vaktmester Paul Iversen som har egen leilighet i Slottets østre fløy - og nøkkel til hovedporten. En håndfull Milorg-karrier rykker inn og bemanner Hirdens gamle bunker i slottskjelleren, med strategiske skyteskår ut

PÅ VAKT: Iført armbind og med våpen klare gjør Rolf Schelle Holt (f.v.) og Jens Jacob Bull sin vaktjeneste foran Slottet i mai 1945. KJELL BJERKNÆS' ALBUM

mot plassen. Også en stilling på taket opprettes.

– Hirden var jo rømt. Men like etter vår ankomst dukket fem hirdfolk fra førergarden opp og ville inn på Slottet. De skulle angivelig hente personlige eiendeler i noen kontorer og møterommet en av Slottets fløyer. Alle fem ble prompte arrestert, forteller Woxvold.

Klokken 06.15 mottar oberstestaben i Milorg beskjed om arrestasjonen av

de fem førergardistene og at Slottet er besatt. Klokken 08.05 kommer en tilleggsmelding: bunkrene rundt Slottet er også besatt. Seks maskinpistoler er beslaglagt.

«Sterkere følelse av frihet enn den vi fikk om morgenen den 8. mai ved å bevokte vår egen konges slott, kan ikke tenkes. Og hvilken svir var det ikke å avvapne fem førergardister og sende dem i kasjotten», skriver troppsjef

Beck senere. Men hva er det som foregår i Slottets kjeller? Noen av Milorg-karene har lagt merke til en mistenkelig lyd i ett av kjellerrommene. Beck og områdesjef Terje Diesen som har innfunnet seg, får med seg en av Slottets ansatte og går for å undersøke. De nærmer seg den ujevnt tikkende og mystiske lyden. Bak en lukket dør finner de svaret; en fjernskriver som lojalt overfor et fallent regime med ujevne

staug løper kablet på vaktlyden av skudd nede i byen. Om kvelden 8. mai, etter at det er blitt nokså tomt foran Slottet, smelter det igjen. – Vi holdt en nokså høy beredskap og sto utenfor bygningen da plutselig fem-seks skudd slo inn i slottsfasaden over hodene våre, til siden for søylene rundt hovedinngangen. Ingen ble skadet og vi fant aldri ut hvem som skjøt, forteller Woxvold.

Skuddene kommer angivelig fra Abelhaugen. Slottstrappen på plassen ligger imidlertid så høyt at skuddene ikke treffer lavere enn rett under Slottets annen etasje.

– Noen lå i Hirdens skytebunker, andre bak søylene foran inngangen da skuddene kom, forteller Hallre. – Vi følte oss imidlertid nokså utsatt, der vi lå i lyset fra store støpejernskandelabre foran Slottet. Da skuddene kom, valgte vi å skyte i stykker lysene, for vi fant ikke lysbryteren. Også natt til 11. eller 12. mai samt natt til 17. mai ble det avfyrt skudd mot Slottet, tilføyer han.

Matforgiftet

De første par ukene sover mannskapene i innkvarteringsrommene til Hirden i Slottets kjeller. I de rå kjellerrommene blir flere karer forkjølet.

– Fra slottskjøkkenet i kjelleren lukket det fælt, forteller Hagen. – I et rom fant vi to-tre tønner med en suppellignende væske oppi og på toppen fløt det rotter. Vi jaktet forøvrig på rotter som løp både på vannrør og gjennom korridorene.

– Kjøkkenet var helt nedslitt og i elendig forfatning, forteller Woxvold. – Snart fikk vi lotter til å lage mat og stelle for oss. De gjorde en flott innsats. Men en gang går det likevel galt.

Hallre forteller:

– Vi fikk beskjed om at vi skulle få en lenge lovet fleskemiddag, som ble brakt oss i spann av forsyningsstjenesten. I den anledning inviterte vi kronprins Olav ned til å spise sammen med oss i kjelleren og han takket ja. Men bare en time før middagen skulle begynne måtte han melde avbud. Kronprinsen var blitt invitert av den britiske general Thorn på Hotel Bristol. Dermed unngikk han en ublid skjebne. For flesket var surt. Flere av guttene forspiste seg og ble veldig syke.

Wilhelm Wilhelmsen blir så dårlig at han ber Hagen syke ham. Saniteten må tilkalles for å behandle karene. Minst en havner på legevakten.

21. mai blir Milorg-karene innkvartert i Uranienborgveien 2 på hjørnet av Parkveien, i den tidligere russiske legasjon, som tyskerne har brukt som offisersmesse. Milorg-karene fra Bekkelaget og Nordstrand formelig drukner i fredslukke, der de i til sammen 60 dager frem til 6. juli skal komme til å beskytte kongens bolig før garden overtar. Både ved kronprins Olavs hjemkomst, når den øvrige kongefamilie vender hjem, og under feiringen av første 17. mai i et fritt Norge på fem år, har «gutta» orkesterplass. Ingen av dem synes det er uførtjent!